

RESUMS

ESTUDIS

Quintí Casals, *Els inicis de l'associacionisme contemporani a Lleida (1840-1900)*

En aquest article es presenta un estudi sobre l'associacionisme a Lleida durant el segle XIX, des dels seus inicis com a tal fins al final de la centúria. La disposició del text és cronològica, de tal manera que aborda l'aparició de les associacions de Lleida, segons el que estableix la legislació liberal, al llarg del vuit-cents. D'aquesta manera, s'observa el pas d'una situació de manca absoluta d'associacionisme a les primeres dècades a la d'un interès creixent per articular diversos interessos socials a través de l'associació de finals del segle XIX.

Paraules clau: associacionisme, entitats, catalanisme, Lleida, grups socials

Juan Carlos Rodríguez Esteban, *L'autèntic senyor Esteve: el de Manlleu. Vida i obres de Jaume Rusiñol i Bosch (1807-1887)*

La informació fins ara existent sobre l'avi patern de Santiago Rusiñol, Jaume Rusiñol (1807-1887), es basa, sobretot, en la visió que en va donar l'artista a la seva novel·la i obra de te-

atre *L'Auca del senyor Esteve*. La descripció del personatge ha estat ampliada per diversos estudiosos de Rusiñol, de manera incompleta i imprecisa a causa de la dificultat per obtenir-ne dades biogràfiques. El present estudi aprofundeix en el recorregut vital del primer membre de la saga nascut a Manlleu, el creador de la fortuna dels Rusiñol i familiar més influent sobre Santiago Rusiñol; però especialment evidencia, amb dades inèdites, un model de lluita i superació excepcional, alhora que un final immerescut, fins ara desconegut.

Paraules clau: Jaume Rusiñol i Bosch, Santiago Rusiñol, Manlleu, senyor Esteve

TEXTOS

Joan Mas i Vives, *Introducció a Josep M. Llompart, Aproximació a Verdaguer. Lliçó inaugural del curs 1987-1988, de la Universitat de les Illes Balears*

Amb motiu de l'Any Josep M. Llompart 2025 (Generalitat de Catalunya / Govern de les Illes Balears), es recupera el text de la lliçó inaugural del curs 1987-1988 de la Universitat de les Illes Balears que feu Llompart (Palma, 1925-1993), escriptor, crític literari i

traductor, sobre Jacint Verdaguer. Es presenta la conferència, que reivindicava que la literatura catalana havia produït valors universals, el primer dels quals havia estat Verdaguer, a qui considerava un dels màxims creadors de la llengua literària contemporània i capdell de la Renaixença catalana.

Paraules clau: Josep M. Llompart, Jacint Verdaguer, llengua literària, Renaixença

DOSSIER

Guimerà, Verdaguer. Institució i internacionalització de la literatura catalana

1. La renovació de la cultura del renaixencisme

Clàudia Costa Cantos, *Àngel Guimerà i els certàmens del segle XIX. Entre la literatura i l'activisme catalanista*

Aquest article analitza la trajectòria d'Àngel Guimerà en els certàmens literaris catalans com a espai de confluència entre literatura i catalanisme durant el segle XIX. A través d'una aproximació diacrònica, s'explora la seva evolució d'aspirant a poeta a referent cultural i polític, destacant com va contribuir a la resignificació dels certàmens com a instruments de mobilització ideològica. La seva implicació tant en els Jocs Florals de Barcelona com en certàmens locals i de nova

creació il·lustra la seva contribució a la construcció d'una identitat cultural i nacional catalana.

Paraules clau: Àngel Guimerà, Renaixença, Jocs Florals, certàmens, catalanisme

Josep M. Domingo, *De límits. Guimerà i Verdaguer en 1877*

La rutilant irrupció de Guimerà i Verdaguer als Jocs Florals de Barcelona de 1877 constitueix, a la vista dels materials literaris en què és basada, una significativa ofensiva simbòlica en benefici d'unes preses de posició i d'autorepresentació inequívokes en el camp de la literatura del renaixencisme. Alhora, n'esdevenen accions tàcites d'institució mitjançant l'organisme institutor per antonomàsia que era encara aleshores els Jocs Florals. La insistència, en aquell punt de 1877, a través de textos ben dissemblants (que inclouen la peça major que és *L'Atlàntida*), en una variada tòpica del límit i en l'especulació sobre fronteres i ordres, posa el focus en la tematització de les identitats, dels valors, dels rols, dels grups. Amb el teló de fons del canvi literari que precipita el Sexenni i en sintonia amb els dictats de La Jove Catalunya inviten a una severa remoció de la cultura del renaixencisme.

Paraules clau: Jacint Verdaguer, Àngel Guimerà, Jocs Florals de Barcelona, 1877, literatura de la Renaixença, literatura del catalanisme, límit

Jordi Ginebra Serrabou,
La institucionalització de la llengua de Verdaguer. Impacte en la lexicografia catalana del segle XIX: el diccionari Labèrnia (1888-1889)

L'impacte de la figura de Verdaguer en la història contemporània de les terres de parla catalana té dues vessants. La de més relleu és la literària. Però Verdaguer també es va convertir en un referent en l'àmbit de la llengua, fins al punt que, com se sap, se l'ha qualificat de «creador del català literari modern». En aquest treball es documenta una de les vies que testifiquen aquest procés d'institucionalització de la llengua de Verdaguer, que és el de la seva presència als diccionaris catalans dels segles XIX i XX. En concret, s'estudia la petjada lèxica de Verdaguer al *Diccionari de la llengua catalana ab la correspondencia castellana* (1888-1889), de Pere Labèrnia, una obra que va tenir molt de pes com a sistematitzadora del lèxic català de referència del seu moment històric. Es mostra que el procés de canonització del lèxic de Verdaguer s'inicia ben aviat, molt poc després de la publicació de les seves obres més emblemàtiques. D'aquesta manera es fa una petita contribució a la tasca d'establiment del pes de la llengua de Verdaguer en el sistema lingüístic i literari català contemporani, en la línia d'altres treballs com els de Pinyol i Quer (2006) o Ginebra (2002, 2019).

Paraules clau: llengua, Jacint Verdaguer, canonització del lèxic, diccionari, Pere Labèrnia

Isabella Müller-Turek,
L'amor impossible com a motiu recurrent a Canigó (1886) de Jacint Verdaguer i Mar i cel (1888) d'Àngel Guimerà

En aquest article s'examina el motiu literari de l'amor impossible a *Canigó* (1886) de Jacint Verdaguer i *Mar i cel* (1888) d'Àngel Guimerà. Es destaca que –encara que ambdós autors treballen amb triangles amorosos que són típics en aquest context– ni els conflictes entre els amants ni les grans diferències que hi ha entre ells són motiu de la impossibilitat del seu amor, sinó sempre accions de tercers amb vincle familiar.

Paraules clau: Jacint Verdaguer, *Canigó*, Àngel Guimerà, *Mar i cel*, amor impossible, triangle amorós

Rut Nolla Bertran, Blanca, Blanqueta o Blancaflor?
Antroponímia, vellesa i identitat a La reina vella, d'Àngel Guimerà (1908)

Tenint en compte la transcendència de l'antroponímia en la producció d'Àngel Guimerà, encara avui dia no prou investigada, hem aplicat la classificació tipològica de noms literaris de Birus (2022) per a analitzar

estructuralment i funcionalment el corpus antroponímic de *La reina vella* (1908), considerada pel mateix autor la seva millor obra. Ens hem centrat, en especial, en les tres variants amb què es fa referència a la protagonista en la peça teatral (Blanca, Blanqueta i Blancaflor) i hem constatat, des de la perspectiva dels estudis d'envelliment, que aquesta variació nominal ajuda a retratar el conflicte identitari que pateix el personatge, principalment accentuat per la vellesa.

Paraules clau: *La reina vella*, Àngel Guimerà, antroponímia, envelliment, identitat, recepció crítica

2. La internacionalització de la literatura catalana

Francesc Bernat i Baltrons, *Alfred Morel-Fatio i la institucionalització de la literatura catalana al segle XIX*

La figura d'Alfred Morel-Fatio és cabdal per entendre l'origen de la catalanística fora dels països de llengua catalana a finals del s. XIX. Els seus estudis van ser decisius per difondre el coneixement sobre la llengua i la literatura catalanes entre la romanística, sobretot arran de la seva participació al Grundriss der Romanischen Philologie. En aquest article ens centrarem en el seu punt de vista respecte a les possibilitats d'institucionalització de la literatura catalana de finals del vuit-cents, negativa en els seus primers

estudis i més positiva a la dècada del 1890.

Paraules clau: Alfred Morel-Fatio, literatura catalana, segle XIX, romanística, catalanística

Michal Brabec, *La importància de les traduccions de l'obra de Jacint Verdaguer i Àngel Guimerà per als inicis de la recepció txeca de les lletres catalanes*

L'objectiu de l'article és apropar la importància de les traduccions al txec de l'obra de Jacint Verdaguer i Àngel Guimerà per als inicis de la recepció de les lletres catalanes a Txèquia. La dominància dels autors esmentats no només consisteix en el nombre de les traduccions de la seva obra sinó en el ressò d'aquestes en l'àmbit cultural txec. A més d'haver servit com a font d'inspiració per als autors locals, també van ajudar a aconseguir un renom de les lletres catalanes, consolidant fonaments per a la seva recepció posterior.

Paraules clau: Sigismund Bouška, Antonín Pikhart, Rudolf Jan Slabý, Jacint Verdaguer, Àngel Guimerà, *Terra baixa*

David George, *Guimerà a l'escena britànica i irlandesa. Corresponsals, traductors i intèrprets (1900-1930)*

Aquest article examina cartes escrites a Guimerà des d'Anglaterra per tres corresponsals, i els seus sovint frustrats esforços per aconseguir que diverses obres del dramaturg català es publicuessin i es representessin al Regne Unit i Irlanda. Es representaren només *Mar i cel* i *Terra baixa*, l'última gràcies principalment al quart corresponsal, l'actor-empresari John Martin Harvey. L'article conclou analitzant ressenyes dels muntatges a la premsa.

Paraules clau: corresponsals, traducció, empresaris, actors, recepció

Dan Nosell, *Guimerà i Echegaray a Suècia (1888-1924)*

Maria Rosa, de Guimerà, va ser representada la tardor de 1904 per una companyia ambulant en una gira per nou ciutats de província del centre de Suècia. L'article proposa esbrinar quina va ser la recepció en la premsa local d'aquesta peça. Per contextualitzar-la degudament, farem també una aproximació a la recepció del teatre de José Echegaray, a l'escena sueca, explicarem l'intent fracassat de representar *Terra baixa* al teatre Dramaten d'Estocolm i l'acollida que van obtenir a Suècia l'òpera *Tiefland* i la pel·lícula

homònima muda de Cecil B. De Mille.

Paraules clau: Àngel Guimerà, José Echegaray, recepció, teatre, òpera, cinema

Patrizio Rigobon, *La fortuna di Mar i cel d'Àngel Guimerà in italiano o in Italia?*

Mar i cel és una de les poques obres de Guimerà de les quals ens ha arribat la traducció italiana. Es tracta d'una traducció manuscrita feta per Luigi Suñer, que possiblement fou un encàrrec del gran artista italià Ermete Novelli, l'actor més popular de la seva època, i no tan sols a Itàlia. Aquesta traducció fou estrenada per la Companyia del mateix Novelli i va ser representada moltes vegades (en italià) sobretot a Barcelona. El traductor, Luigi Suñer, fou també autor teatral i periodista cultural (va escriure pel *Fanfulla della Domenica* i d'altres revistes) i ens ha deixat una obra pròpia prou extensa però de qualitat molt variable. Tot al·ludint a les altres traduccions: estudiem alguns aspectes de la versió de *Mar i cel* i de la seva història textual i escènica.

Paraules clau: *Mar i cel*, Àngel Guimerà, Luigi Suñer, Ermete Novelli, traducció, representació

3. Guimerà, Verdaguer: apropriacions, retroactivitats, presències

Núria Aragonès Riu i Enric Ciurans Peralta, *Construir la imatge de l'autor: iconografia i recepció d'Àngel Guimerà*

La imatge d'Àngel Guimerà apareix reproduïda en molts formats i, fins i tot, podem considerar que fou un dels primers, sinó el primer, artista o intel·lectual que assolí una dimensió mediàtica al nostre país.

Oferim un recull de deu imatges que poden servir per il·lustrar la seva dimensió com a mite de la nostra cultura en diferents formats i tècniques artístiques, des de la fotografia, el dibuix i la caricatura fins a l'escultura, el relleu i les ombres xineses.

Paraules clau: Àngel Guimerà, iconografia, imatge, teatre català, 1900

Ramon Bacardit, *Tragèdia, història i decadència en la producció inicial d'Àngel Guimerà. Gal·la Placídia i Judit de Welp*

Aquest article pretén plantejar una reflexió sobre la primera producció dramàtica d'Àngel Guimerà, atenent especialment a l'ús de la història com a temàtica connotada en l'entorn de la cultura romàntica. Guimerà es distancia de la pràctica d'altres dra-

maturs catalans del moment i proposa un model de tragèdia original en el context de la literatura catalana del moment i que beu en els referents que li arriben dels escenaris europeus. Les dues primeres tragèdies guimeranianes apunten ja una línia que es veurà interrompuda per textos com *Mar i cel* (1888) que destaca clarament entre les tragèdies de la seva primera etapa (1879-1893).

Paraules clau: Àngel Guimerà, tragèdia, història, *Gal·la Placídia*, *Judit de Welp*

Laia Bertran Genovès, «*Si no soc ningú, jo, ningú.*» *Una lectura de Terra baixa, d'Àngel Guimerà des de la perspectiva de gènere*

Aquest treball proposa fer una lectura de *Terra baixa* des de la perspectiva de gènere, una òptica que avui dia encara no s'ha realçat gaire en l'obra. D'aquesta manera, seguint les teories proposades per Jauss (1982), resseguirem el text des de l'estètica de la recepció i ens fixarem en els rols que s'estableixen entre els personatges principals per examinar-ne les tensions, les conductes i les conseqüències que se'n deriven aplicant conceptes dels estudis de gènere. Amb tot, pretenem llegir l'obra des d'un enfocament de gènere coherent amb el nostre horitzó d'expectatives, però sense oblidar que aquesta mirada és nova.

Paraules clau: Àngel Guimerà,

Terra baixa, estudis de gènere, crítica literària feminista, estètica de la recepció

Carles Cabrera i Villalonga (UIB),
L'imaginari medieval a Canigó de Jacint Verdaguer i el teatre d'Àngel Guimerà

El romanticisme tingué com un dels seus trets més característics el fet de pouar en l'edat mitjana tant pel que fa a la poesia, la novel·la o el teatre. Amb aquest criteri, sabem que Jacint Verdaguer valora positivament tot allò que té el seu origen al període medieval com a època més gloriosa del passat històric de Catalunya. En aquest sentit, *Canigó* (1885) s'hi ambienta i suposa un cant d'exaltació dels orígens cristians del país. Semblantment, se situen en aquest període tant alguns dels poemes més famosos d'Àngel Guimerà com algunes de les seves peces teatrals —sobretot de la primera etapa (període historicoromàntic), però també de la segona i de la tercera—, a les quals pertanyen els elements medievals que aquí s'analitzen.

Paraules clau: Jacint Verdaguer, Àngel Guimerà, *Canigó*, edat mitjana, romanticisme, poesia, èpica, drama històric, període historicoromàntic

Josep Camps Arbós i Francesc Foguet i Boreu,
L'aplec (1952), d'Ambrosi Carrion. Estudi i edició

Ambrosi Carrion (Barcelona, 1888 – Cornellà de Conflent, 1973) va escriure el 1952, durant el seu exili a París *L'aplec*, una escenificació lliure dels dos primers cants del *Canigó* de Jacint Verdaguer, que s'ha mantingut inèdita fins avui dia. L'article ofereix una edició íntegra de *L'aplec*, falcada amb un estudi introductori que analitza, en primer lloc, la vinculació de Carrion amb la figura de Verdaguer; segonament, el lligam de la peça amb la seva adaptació de *Mirèio* de Frederic Mistral, publicada el 1918, i altres obres de la seva dramaturgia inspirades en la tradició popular com *La Dama de Reus* (1949); i, en darrer terme, la teatralitat de la versió de *Canigó* proposada per Carrion, escrita a manera d'homenatge en el cinquantenari de la mort del poeta de Folgueroles.

Paraules clau: Ambrosi Carrion, teatre català, exili català, Jacint Verdaguer, literatura popular

Giovanni C. Cattini,
Com i per què es fabrica un "sant cultural": l'homenatge popular a Àngel Guimerà de 1909

Amb aquest text s'analitza l'homenatge popular que es tributà a Guimerà a Barcelona, el 23 de maig

de 1909. S'analitza la lectura que les diferents forces polítiques van fer del llegat del poeta i dramaturg i com reivindicaren per elles mateixes la figura del personatge homenatjat. Tot plegat va contribuir d'una manera eficaç a fer de Guimerà un dels referents més clàssics de la cultura catalana del segle XX. Aquest acte ens ajuda també a reflexionar sobre el procés de «santificació cultural» que va conèixer Àngel Guimerà i que s'ha de contextualitzar tenint en compte dos grans factors: en primer lloc, la situació de la cultura catalana en el context del procés d'embranchada noucentista i de la força amb la qual hom volia empènyer les velles glòries vuitcentistes, com Guimerà, a un lloc residual; i en segon lloc, la divisió entre les diferents forces polítiques i la tendència a polititzar tot fenomen cultural en funció dels interessos partidistes tal com havia evidenciat el mateix enterrament de Jacint Verdaguer.

Paraules clau: Àngel Guimerà, sant cultural, 1909, catalanisme, lèrrouxisme, republicanisme, carlisme

Francesc Cortès, *La construcció de la identitat musical des de les obres líriques d'Àngel Guimerà i Jacint Verdaguer*

L'òpera durant el s. XIX i primers anys del s. XX va ser un dels gèneres més efectius per a consolidar els processos de construcció de les identitats nacionals. Els llibrets solien adoptar com a punt de partida aquelles obres

de la literatura que per a un col·lectiu significaven les referències èpiques. Cal tenir en compte que el context sociocultural condicionava la creació i l'acollida per part del públic de les noves obres musicals. En el cas català les dificultats per portar a terme aquesta construcció identitària foren enormes. L'estudi s'inicia en primer lloc per valorar els repertoris dominants i els cànons operístics del panorama català –focalitzats a Barcelona. Es realitza a partir de buidatges de la premsa de l'època per arribar a unes dades més precises, que posen de manifest com era de minoritari el pes de les obres líriques cantades en català, que en pocs feines arribaven al 2% dels repertoris anuals. Les figures de Verdaguer i Guimerà resultaven els patrons literaris de referència per a bastir el nou repertori simbòlic de les òperes i peces líriques catalanes. Havien de fer front al pes abassegador de la sarsuela en castellà i els repertoris operístics foranis. El nou repertori s'escarrassà per unes adaptacions dramàtiques efectistes, i a crear un llenguatge musical propi, que sonés com a «catalanesc» a partir d'emprar cançons de tradició oral com a recurs principal. L'estudi de la recepció de títols com *Euda d'Uriac*, *Titaina*, *Tiefland* o *Canigó* mostrarà les divergències estètiques i les diverses dificultats que condicionaren aquest procés.

Paraules clau: literatura i música, òpera, sarsuela, nacionalisme musical, crítica musical, adaptacions literàries, llibrets

Enric Falguera Garcia,
Notes sobre la poesia catalana pública als anys 40 i 50. Visions i recepció de Jacint Verdaguer

Durant els foscos anys quaranta i cinquanta del segle passat la poesia en llengua catalana va viure uns moments complicats que van posar en risc la supervivència de la poesia en aquesta llengua. Des del poc espai que el franquisme deixava a la cultura catalana, poetes de tradició catòlica com Miquel Melendres, Tomàs Garcés, Sebastià Sánchez-Juan, Joan Arús o crítics com Octavi Saltor esdevenen la taula de salvació de la poesia catalana, la feble baula entre el període de preguerra i l'esclat d'una nova poesia als anys seixanta. Aquests autors reconeixen el paper de Jacint Verdaguer com a model d'inspiració poètica per a la publicació dels seus reculls i textos.

Paraules clau: poesia catalana, postguerra, Jacint Verdaguer, poesia religiosa, crítica literària

Enric Gallén, Guimerà
1974. Història de la recepció de l'obra literària en el cinquantè aniversari de la mort

En un context d'absència del teatre de text català de postguerra més innovador en l'escena professional, que també competia amb l'auge de la dramaturgia no textual, la comme-

moració del cinquantè aniversari de la mort de Guimerà va tenir una àmplia repercussió en els mitjans de comunicació, especialment en la premsa escrita diària i especialitzada. Tanmateix, els resultats posen de manifest el distanciament i, fins i tot, el rebuig d'un ampli sector de la crítica sobre la funció, el valor i la vigència literària de Guimerà. Alguns sectors de la crítica reclamaven tant una actualització del teatre guimeranià com un model actual de teatre contemporani, de caràcter social i amb un fort component polític, que no identificaven ni veien reflectit en la producció literària de Guimerà.

Paraules clau: Àngel Guimerà, teatre català de postguerra, cinquantè aniversari de la mort (1974), crítica teatral

Manuel Llanas, Verdaguer
i Guimerà vistos per Gaziol a La Vanguardia. Dos articles oblidats

Com a mostra de la dedicació del Gaziol periodista a la crítica literària, el present article exhuma dos textos seus que, datats el 1923 i el 1924, analitzen, respectivament, el sentit últim de la producció de Jacint Verdaguer i la projecció pública de l'obra d'Àngel Guimerà.

Paraules clau: Gaziol, Jacint Verdaguer, Àngel Guimerà

Antoni Nadal, *La recepció del teatre de Guimerà a les Balears durant el franquisme*

El *Diccionari del teatre a les Illes Balears* conté un article específic per a Àngel Guimerà que abasta cronològicament fins a l'esclat de la Guerra Civil. L'objecte d'aquest treball és completar aqueixa entrada amb una investigació de la recepció del teatre de Guimerà a les Illes Balears durant la dictadura franquista i una breu notícia de la recepció posterior amb un nou llenguatge escènic.

Paraules clau: teatre, Àngel Guimerà, franquisme, censura, castellà

Ramon Pinyol i Torrents, *La llarga aventura dels drets d'autor de Verdaguer (1896-1982)*

La propietat intel·lectual de Verdaguer va estar subjecta entre 1894 i 1981 a un seguit de vicissituds que resulten, com a mínim, curioses i en part sorprenents. Venuda el 1894 a Deseada Martínez per «subsistir i pagar deutes», segons l'escriptura, fou deixada en herència a la família adoptiva Duran-Martínez i en una petita part a la sangüínia. Venuda el 1903 a l'editor J. Agustí, que en publicà les OC, fou posada com a aval d'un crèdit d'Enriqueta de Quadras, que executà judicialment l'aval. Agustí havia venut els drets a F. Matheu per unes OC de

preu popular. Aquest va haver de tornar a pagar perquè la propietària no estigué conforme amb aquesta venda. Morta ella, els seus fills, primer com a Borràs de Quadras i en altres moments com a Família Borràs o com a Editorial Selecta, vetllaran sempre per aquesta propietat (edicions d'obres soltes, fragments, musicacions, traduccions), passant per plets amb els Verdaguer fills de la germana Francesca (tribunals de primera instància, audiència, suprem) i requeriments a la Casa Ricordi i els hereus de Falla per *L'Atlàntida* i problemes amb la censura, l'SGAE, el Registre de la Propietat Intel·lectual, el Ministeri d'Educació, editorials, etc. La qüestió s'acabà quan el 1982 els drets passaren al domini públic.

Paraules clau: Jacint Verdaguer, drets d'autor, Enriqueta de Quadras, Josep Agustí, Francesc Matheu, Manuel de Falla

Martí Romaní Picas, *Guimerà a la pantalla: un estat de la qüestió*

L'èxit del teatre d'Àngel Guimerà afavoreix la translació de les seves obres al cinema i, a partir dels anys seixanta, a la televisió. A cada país, l'univers guimeranià demostra capacitat d'adaptació a diverses realitats culturals. El present treball pretén posar ordre, corregir i sintetitzar la informació relativa a la vida de Guimerà a la pantalla, un camp d'estudi explorat de manera parcial i que encara ha de donar fruits.

Paraules clau: Àngel Guimerà, internacionalització, cinema, televisió

Moisès Selfa Sastre,
L'adaptació de Canigó a càrrec d'Artur Martorell: les edicions de 1929 i de 1986

En aquest article analitzem les característiques més rellevants de dues edicions de l'adaptació infantil de *Canigó* de Jacint Verdaguer a càrrec del pedagog Artur Martorell (1894-1967). La primera, que data de 1929, destaca per oferir una versió en prosa d'aquest poema èpic, si bé Martorell manté tot un conjunt d'agrupacions estròfiques i versos de *Canigó* en cadascuna de les 15 parts en què divideix la seva obra. La segona edició, probablement a cura de Joan Triadú, és de 1986, parteix de l'adaptació de 1929 i presenta un notable augment d'estrofes i versos de *Canigó* que no van aparèixer a l'adaptació del 29. Totes dues edicions compten amb il·lustracions: la primera només amb 4 làmines de Quelus i la segona amb una gran profusió d'il·lustracions a càrrec de Carme Peris. A partir d'una lectura comparativa i interpretativa de les dues edicions, els objectius del nostre treball són dos: assenyalar els trets més significatius de cada una, entre els quals inclourem les il·lustracions i dibuixos; i determinar quins versos de *Canigó* Martorell manté en l'edició de 1929 i quins versos d'aquest poema èpic apareixen en la de 1986 i no en la de 1929.

Paraules clau: adaptació, *Canigó*, Jacint Verdaguer, Artur Martorell, il·lustracions

M. Roser Trilla i Prujà,
Àngel Guimerà i Jaume Cabré: una relació a través del temps

L'article explora la projecció i l'ús d'Àngel Guimerà en Jaume Cabré, un creador contemporani. En la conferència titulada «L'ocellot sinistre. Semblança biogràfica d'Àngel Guimerà» de Cabré a l'IEC, comenta les relacions entre ells dos. Amb l'ajut d'un inèdit de Josep M. de Sagarra, repassa la biografia, l'obra i la transcendència de Guimerà. Quan Cabré parla d'autors que l'han impactat, a *Què pensa Jaume Cabré* o a *Les incerteses*, Guimerà sempre hi és. Resseguim, doncs, la petjada de Guimerà en l'obra de Cabré i es repassen alguns punts en comú: tots dos són escriptors compromesos amb la llengua, la cultura i el país, tots dos van ser membres de l'IEC i tots dos són autors d'una obra sòlida, reconeguda internacionalment.

Paraules clau: Jaume Cabré, Àngel Guimerà

ABSTRACTS

STUDIES

Quintí Casals,
*The emergence of
associationism in Lleida
(1840-1900)*

This article presents a study on associationism in Lleida during the nineteenth century, from its beginnings as such until the end of the century. The arrangement of the text is chronological, addressing the emergence of associations in Lleida, as established by liberal legislation, throughout the 1800s. In this way, we observe the transition from a situation of absolute lack of associationism in the early decades to a growing interest in articulating various social interests through associations by the end of the nineteenth century.

Keywords: associationism, entities, Catalanism, Lleida, social groups

Juan Carlos Rodríguez Esteban, *The authentic
Senyor Esteve: the one
from Manlleu. The life and
works of Jaume Rusiñol i
Bosch (1807-1887)*

Information available until now about Santiago Rusiñol's paternal grandfather, Jaume Rusiñol (1807-1887), is based mostly on the depiction given by the artist in his novel and play

L'Auca del senyor Esteve. The character's description has been expanded by various studies on Rusiñol, though not completely nor in detail due to the limited biographical data. This study examines the life trajectory of the first member of the saga born in Manlleu, founder of the Rusiñol fortune and relative who most influenced Santiago Rusiñol; and also brings to light, with hitherto unpublished data, an exceptional example of struggle and overcoming, and at the same time an undeserved end not known until now.

Keywords: Jaume Rusiñol i Bosch, Santiago Rusiñol, Manlleu, Senyor Esteve

TEXTS

Joan Mas i Vives,
*Introduction to Josep
M. Llompart, An approach
to Verdaguer. Inaugural
lecture, academic year
1987-1988, Universitat de
les Illes Balears*

On the occasion of Josep M. Llompart Year 2025 (Generalitat de Catalunya / Govern de les Illes Balears), we retrieve the text of the inaugural lecture of the academic year 1987-1988, Universitat de les Illes Balears, delivered by Llompart (Palma, 1925-1993), writer, literary critic and translator, focusing on Jacint Verda-

guer. We present here the lecture, which reaffirmed the universal status of Catalan literature, and Verdaguer's outstanding role in the creation of contemporary literary Catalan and as founding figure of the Catalan Renaixença.

Keywords: Josep M. Llompart, Jacint Verdaguer, literary language, Renaixença

DOSSIER

Guimerà, Verdaguer. Institution and internationalization of Catalan literature

1. Renewal of the culture of the Renaixença

Clàudia Costa Cantos,
Àngel Guimerà and the literary contests of the nineteenth century. Between literature and Catalan activism

This article examines Àngel Guimerà's trajectory in Catalan literary competitions as a convergence of literature and Catalan nationalism in the nineteenth century. Through a diachronic approach, it explores his evolution from aspiring poet to cultural and political figure, emphasizing his role in redefining these events as tools for ideological mobilization. His involvement in Barcelona's Jocs Florals and other local and newly established literary competitions illustrates

his contribution to constructing a Catalan cultural and national identity.

Keywords: Àngel Guimerà, Renaixença, Jocs Florals, literary competitions, Catalanism

Josep M. Domingo,
On limits: Guimerà and Verdaguer in 1877

The dazzling appearance of Guimerà and Verdaguer at Barcelona's Jocs Florals in 1877, in view of the literary material underlying the event, amounts to a significant symbolic offensive that strengthened the indisputable position and self-representation in the sphere of Renaixença literature. Concomitantly, they became tacit institutional actions carried out by the instituting organism by way of the antonomasia that the Jocs Florals were still at that time. The insistence on that point in 1877, through very dissimilar texts (including the major work *L'Atlàntida*), on a wide-ranging theme of limits and speculation concerning borders and orders, spotlights themes of identity, values, roles, groups. With a backdrop of the literary shift triggered by the Democratic Sexennial and in tune with the dictates of La Jove Catalunya, the way is open to a drastic shift in Renaixença culture.

Keywords: Jacint Verdaguer, Àngel Guimerà, Jocs Florals in Barcelona, 1877, literature of the Renaixença, literature of Catalanism, limits

Jordi Ginebra Serrabou,
*The institutionalization of
the language of Verdaguer. Impact on nine-
teenth-century Catalan
lexicography: the Labèrnia
Dictionary (1888-1889)*

The impact of Verdaguer on the contemporary history of Catalan-speaking countries is twofold. The most celebrated is literary. However, Verdaguer also holds important standing in the sphere of language, to the extent that, as is well known, he has been called the “creator of modern literary Catalan.” This study documents one of the ways testifying to this process of institutionalization of the language of Verdaguer, to wit, his presence in nineteenth- and twentieth-century Catalan dictionaries. In particular, we examine the lexical footprint of Verdaguer in the *Diccionari de la llengua catalana ab la correspondència castellana* (1888-1889), by Pere Labèrnia, a historical landmark in systematizing the Catalan lexicon. We show how the canonization of Verdaguer’s lexicon takes hold early on, shortly after the appearance of his most notable works. Thus we make a small contribution to ascertaining the important role of Verdaguer’s language in the contemporary Catalan linguistic and literary system.

Keywords: language, Jacint Verdaguer, canonization of lexicon, Pere Labèrnia Dictionary

Isabella Müller-Turek,
*Impossible love as
recurring motif in
Canigó (1886) by Jacint
Verdaguer and Mar i cel
(1888) by Àngel Guimerà*

This article examines the literary motif of impossible love in Jacint Verdaguer’s *Canigó* (1886) and Àngel Guimerà’s *Mar i cel* (1888). It is highlighted that—although both authors work with love triangles that are typical in this context—neither the conflicts between the lovers nor the great differences that divide them are the reason for the impossibility of their love, but rather, invariably, actions of third parties with family ties.

Keywords: Jacint Verdaguer, *Canigó*, Àngel Guimerà, *Mar i cel*, impossible love, love triangle

Rut Nolla Bertran, Blanca,
*Blanqueta or Blancaflor?
Anthroponymy, old age
and identity in La reina
vella, by Àngel Guimerà
(1908)*

Taking into account the significance of anthroponymy in Àngel Guimerà’s work, which remains insufficiently studied to this day, we have applied Birus’ (2022) typological classification of literary names to structurally and functionally analyze the anthroponomical corpus of *La reina*

vella (1908), which the author himself considered his best piece. We have focused particularly on the three variants used to refer to the protagonist in the play (Blanca, Blanqueta, and Blancaflor) and have observed, from the perspective of aging studies, that this nominal variation helps to portray the character's identity conflict, which is mainly accentuated by old age.

Keywords: *La reina vella*, Àngel Guimerà, anthroponymy, old age, identity, critical reception

2. The internationalization of Catalan literature

Francesc Bernat i Baltrons, *Alfred Morel-Fatio and the institutionalization of nineteenth-century Catalan literature*

Alfred Morel-Fatio is crucial to understanding the origin of Catalan Studies outside the Catalan-speaking countries at the end of the nineteenth century. His studies were decisive in disseminating knowledge about the Catalan language and Catalan literature among Romanists, especially resulting from his participation in the Grundriss der Romanischen Philologie. In this article we focus on his point of view regarding the possibility of the institutionalization of Catalan literature at the end of the nineteenth century, unlikely in his early studies and more upbeat in the 1890s.

Keywords: Alfred Morel-Fatio, Catalan literature, nineteenth century, Romance studies, Catalan studies

Michal Brabec, *The importance of the translations of works by Jacint Verdaguer and Àngel Guimerà for the early Czech reception of Catalan literature*

The aim of the article is to highlight the importance of the Czech translations of the works of Jacint Verdaguer and Àngel Guimerà for the early reception of Catalan literature in the Czech Lands. The predominance of both authors lies not only in the number of translations of their works but also in the impact these translations had on Czech culture. In addition to having served as a source of inspiration for local authors, they also helped establish a reputation for Catalan literature, laying the foundations for its later reception.

Keywords: Sigismund Bouška, Antonín Pikhart, Rudolf Jan Slabý, Jacint Verdaguer, Àngel Guimerà, *Terra baixa*

David George, *Guimerà on British and Irish stage. Correspondents, translators and interpreters (1900-1930)*

This article examines letters to

Guimerà written by three UK-based correspondents, and their often frustrated efforts to publish Guimerà's plays in the UK and Ireland. Only two of them were actually performed—*Mar i cel* and *Terra baixa*—the latter thanks to the fourth UK-based correspondent, the actor-manager John Martin Harvey. The article concludes by analyzing press reviews of the productions of the two plays.

Keywords: correspondents, translation, producers, actors, reception

Dan Nosell, *Guimerà and Echegaray in Sweden (1888-1924)*

Maria Rosa, by Guimerà, was performed in the autumn of 1904 by a travelling company on a tour of nine provincial cities in central Sweden. The article aims to find out what the reception of this play was in the local press. To properly contextualize it, we will also look into the reception of José Echegaray's theatre on the Swedish stage, as well as examine the failed attempt to perform *Terra baixa* at the Dramaten theatre in Stockholm, and the reception that the opera *Tiefeland* and the silent film of the same name by Cecil B. De Mille received in Sweden.

Keywords: Àngel Guimerà, José Echegaray, reception, theatre, opera, cinema

Patrizio Rigobon, *The fate of Mar i cel by Àngel Guimerà in Italian or in Italy?*

Mar i cel is one of the few works by Guimerà for which we have the Italian translation. It is a handwritten translation by Luigi Suñer, and was possibly commissioned by the great Italian artist Ermete Novelli, the most popular actor of his day, both in and outside of Italy. The translation was first staged by Novelli's own company and was performed many times (in Italian), especially in Barcelona. Translator Luigi Suñer was also a playwright and cultural commentator (who wrote for the *Fanfulla della Domenica* and other periodicals), whose legacy is considerable albeit of unsteady quality. While referencing other translations, we examine several aspects of this version of *Mar i cel* and its textual and staging history.

Keywords: *Mar i cel*, Àngel Guimerà, Luigi Suñer, Ermete Novelli, translation, performance

3. Guimerà, Verdaguer:
appropriations, retroactivity,
presence

**Núria Aragonès Riu and
Enric Ciurans Peralta,**
*Constructing the image of
the author: iconography
and reception of Àngel
Guimerà*

The image of Àngel Guimerà has been reproduced in many formats and we may even regard him as among the first, if not the first, artist or intellectual to attain media acclaim in Catalonia. We offer a sample of ten images that serve to illustrate his mythical status in Catalan culture in various formats and artistic techniques from photography, drawing and caricature to sculpture, relief and shadow play.

Keywords: Àngel Guimerà, iconography, image, Catalan theatre, 1900

**Ramon Bacardit, *Tragedy,
history and decadence
in Àngel Guimerà's early
production.*** Gal·la Placídia
and Judit de Welp

This article puts forward a reflection on the first dramatic productions of Àngel Guimerà, with special attention given to the use of history as connotated in a Romantic cultural setting. Guimerà distances himself from the practice of other Catalan playwrights

of his day and serves up a model of original tragedy in the context of Catalan literature in his time and absorbing elements of the broader European stage. Guimerà's first two tragedies open a line that will be interrupted by texts such as *Mar i cel* (1888) that stands out clearly among the tragedies of his early works (1879-1893).

Keywords: Àngel Guimerà, tragedy, history, *Gal·la Placídia*, *Judit de Welp*

**Laia Bertran Genovès, "*Si
no soc ningú, jo, ningú.*" A
reading of *Terra baixa*, by
Àngel Guimerà from the
perspective of gender**

This work presents a reading of *Terra baixa* from the perspective of gender studies, an approach that has not yet been carried out to any great extent on the work. In this way, following the theories put forward by Jauss (1982), we will examine the text in view of the aesthetics of reception and we will look at the roles arising between the main characters while pointing out the tensions, behaviors and consequences that derive in applying concepts from gender studies. All in all, we set about to read the work from a gender perspective that is consistent with our expectations horizons, but keeping in mind that this is a new perspective.

Keywords: Àngel Guimerà, *Terra baixa*, gender studies, feminist literary criticism, aesthetics of reception

Carles Cabrera i Villalonga (UIB), *The medieval imaginary in Canigó by Jacint Verdaguer and the theatre of Àngel Guimerà*

Romanticism had as one of its most characteristic traits the practice of drawing inspiration from the Middle Ages for poetry, novels, and theatre. From this idealistic criterion, we know that Jacint Verdaguer weighed in positively on all things originating from the medieval period, considering it the most glorious era in Catalonia's historic past. In this sense, *Canigó* (1885) is set in this era and represents a hymn to the country's Christian origins. Similarly, not only are several of Àngel Guimerà's most famous poems and some of his plays—especially from his early historical-Romantic period, but also those from the second and third periods—are set in the Middle Ages. The historic elements that we analyze here are from these periods.

Keywords: Jacint Verdaguer, Àngel Guimerà, *Canigó*, Middle Ages, Romanticism, poetry, epic, historical drama, historical-Romantic period

Josep Camps Arbós and Francesc Foguet i Boreu, *L'aplec (1952), by Ambrosi Carrion. Study and edition*

Ambrosi Carrion (Barcelona, 1888 – Cornellà de Conflent, 1973) wrote

L'aplec in 1952 while in exile in Paris. The work is a stage adaptation of the first two cantos of Jacint Verdaguer's *Canigó*, unpublished to this day. We present a complete edition of *L'aplec*, supplemented by an introductory study analyzing, firstly, Carrion's connection with Verdaguer; and secondly, the link between the play and his adaptation of Federic Mistral's *Mirèio*, published in 1918, and other dramatic works inspired in popular tradition such as *La Dama de Reus* (1949; and finally, the theatrical aspects of Carrion's version of *Canigó*, written in homage to Verdaguer on the fiftieth anniversary of his death.

Keywords: Ambrosi Carrion, Catalan theatre, Catalan exile, Jacint Verdaguer, popular literature

Giovanni C. Cattini, *How and why a "cultural saint" is created: the popular homage to Àngel Guimerà in 1909*

This study analyzes the popular homage paid to Guimerà in Barcelona on 23 May 1909. We examine the interpretations that the various political forces made of the poet and playwright's legacy and how they each claimed for themselves the figure of Guimerà. Altogether, this contributed effectively to carving out a place for Guimerà among the classics of twentieth-century Catalan culture. The event helps us to reflect on the process of "cultural sainthood" bestowed on

Àngel Guimerà, which must be placed into context taking into account two important factors: first, the situation of Catalan culture in the context of the powering up of Noucentisme and the strength of the push to relegate the past nineteenth-century glories like Guimerà to the dustbin; and second, the divisions between various political forces and the tendency to politicize any cultural phenomena in terms of partisan interests, as was seen with the multitudinous funeral of Jacint Verdaguer.

Keywords: Àngel Guimerà, cultural saint, 1909, Catalanism, Lerrouxism, republicanism, Carlism

Francesc Cortès, *The construction of musical identity from the lyrical works of Àngel Guimerà and Jacint Verdaguer*

Opera during the nineteenth and early twentieth centuries served as one of the most effective genres in strengthening the process of constructing national identities. Librettos commonly took as starting point literary works of epic signification for a language community. It should be kept in mind that the sociocultural context determined the creation and public reception of new musical works. In the case of Catalan, the difficulty of achieving this identity construction was enormous. This study begins with an assessment of the salient repertoires and operatic canons of the Cat-

alan scene—centered in Barcelona. We set out by searching through the press at the time to collect more precise data, which point to the scarcity of lyrical works sung in Catalan, barely reaching two percent of annual repertoires. The figures of Verdaguer and Guimerà stood out as principal literary patrons in building a new symbolic repertoire of Catalan opera and lyrical works. These had to compete with the overwhelming weight of the Spanish zarzuela and operatic repertoires from abroad. The new repertoire sought adaptations of particularly dramatic effect, creating an authentic musical language that sounded “Catalanesque” by using songs of oral tradition as a main resource. Our study of the reception of titles such as *Euda d’Uriac*, *Titaina*, *Tifland* and *Canigó* brings to light aesthetic divergence and the various hurdles arising in the process.

Keywords: literature and music, opera, zarzuela, musical nationalism, music criticism, literary adaptations, librettos

Enric Falguera Garcia, *Notes on public Catalan poetry in the 1940s and 1950s. Views and reception of Jacint Verdaguer*

During the dark decades of the forties and fifties in the last century, poetry in the Catalan language experienced moments of extreme difficulty that put the survival of poetry in this

language at risk. From the little space that Francoism left for Catalan culture, poets of Catholic tradition such as Miquel Melendres, Tomàs Garcés, Sebastià Sánchez-Juan, Joan Arús and critics such as Octavi Saltor became the lifeline of Catalan poetry, the weak link between the pre-war period and the outbreak of a new poetry in the sixties. These authors recognize the role of Jacint Verdaguer as a model of poetic inspiration for the publication of their collections and texts.

Keywords: Catalan poetry, postwar, Jacint Verdaguer, religious poetry, literary criticism

Enric Gallén, *Guimerà 1974. History of the reception of his literary work on the fiftieth anniversary of his death*

In a context of the absence of the most innovative postwar Catalan-text theatre on the professional scene, which also competed with the rise of non-textual dramaturgy, the commemoration of the fiftieth anniversary of Guimerà's death enjoyed wide coverage in the media, especially in the daily and specialized written press. However, the results highlight the distancing and even rejection of a large sector of criticism regarding the function, value, and literary relevance of Guimerà. Some sectors of criticism called for both an update of Guimerà's theatre and a current model of contemporary theatre, social in character

and with a strong political component, which they did not identify or see reflected in Guimerà's literary production.

Keywords: Guimerà, postwar Catalan theatre, fiftieth anniversary of death (1974), theatre criticism

Manuel Llanas, *Verdaguer and Guimerà as seen by Gaziol in La Vanguardia: Two unremembered articles*

Serving as a sample of Gaziol the journalist's contribution to literary criticism, this article disinters two texts which, dated 1922 and 1924, analyze, in turn, the overarching significance of Jacint Verdaguer's production and the public projection of the work of Àngel Guimerà.

Keywords: Gaziol, Jacint Verdaguer, Àngel Guimerà

Antoni Nadal, *The reception of Guimerà's theatre in the Balearic Islands during Francoism*

The *Diccionari del teatre a les Illes Balears* features a specific entry for Àngel Guimerà that extends chronologically until the outbreak of the Civil War. The purpose of this study is to complete this entry with research into the reception of Guimerà's theater in the Balearic Islands during the Francoist dictatorship, along with a brief

report on subsequent reception in a new on-stage language.

Keywords: theater, Guimerà, the Francoist period, censorship, Balearic Islands

Ramon Pinyol i Torrents,
The long adventure of
Verdaguer's author's
rights (1896-1982)

The intellectual property of Verdaguer was, between 1894 and 1981, subject to a succession of twists and turns that prove curious and sometimes surprising to say the least. Sold in 1894 to Deseada Martínez for “subsistence and paying debts,” according to the testament, the rights were left by inheritance to the adoptive family Duran-Martínez and in small part to blood family. Sold in 1903 to publisher J. Agustí, who published the Complete Works, the rights served as credit guarantee for Enriqueta de Quadras, who executed the guarantee judicially. Agustí had sold the rights to F. Matheu for a Complete Works at popular prices. Matheu then had to pay once more because the owner did not agree to the sale. Once deceased, her children, first as Borràs de Quadras and at times as Família Borràs or Editorial Selecta, continued to look after property rights (for single-work editions, fragments, musical compositions, translations), involving into the bargain legal action against Verdaguer descendants by sibling Francesca (lawsuits and appeals courts) and injunc-

tions Casa Recordi and the heirs of Manuel de Falla for *L'Atlàntida* and problems arising with censorship, the SGAE, the Registry of Intellectual Property, the Ministry of Education, publishers and so on. The matter drew to a close in 1982 when the rights passed into the public domain.

Keywords: Jacint Verdaguer, author's rights, Enriqueta de Quadras, Josep Agustí, Francesc Matheu, Manuel de Falla

Martí Romaní Picas,
Guimerà on the screen: a
state of the question

Àngel Guimerà's success in theatre paves the way for translocating his works to the cinema, and from the sixties forward, television. In each country, Guimerà's universe gives proof of its capacity for adapting to a variety of cultural realities. This study sets out to put in order, correct and synthesize information relating to Guimerà's life on the screen, an area of study explored only partially and that has yet to shed more light.

Keywords: Àngel Guimerà, internationalization, cinema, television

Moisés Selfa Sastre,
The adaptation of Canigó by
Artur Martorell: the 1929
and 1986 editions

In this paper we analyze the most relevant characteristics of two editions

of the children's adaptation of *Canigó* by Jacint Verdaguer by the pedagogue Artur Martorell (1894-1967). The first, dating from 1929, stands out for offering a prose version of this epic poem, although Martorell maintains a whole set of stanzaic groupings and verses from *Canigó* in each of the fifteen parts into which he divides his work. The second edition, probably edited by Joan Triadú, is from 1986, starts from the 1929 adaptation and presents a notable increase in stanzas and verses from *Canigó* that did not appear in the 1929 adaptation. Both editions provide illustrations: the first with only four plates by Quelus and the second with an abundance of illustrations by Carme Peris. Based on a comparative and interpretative reading of the two editions, the objectives of our study are twofold: to point out the most significant features of each one, among which we include the illustrations and drawings; and to determine which verses of *Canigó* Martorell maintains in the 1929 edition and which verses of the epic poem appear in the 1986 edition but not in the 1929 edition.

Keywords: adaptation, *Canigó*, Jacint Verdaguer, Artur Martorell, illustrations

M. Roser Trilla i Prujà,
Àngel Guimerà and Jaume Cabré: a relationship across time

This study explores the projection and use of Àngel Guimerà in the contemporary creator Jaume Cabré. In the lecture titled "The sinister bird: biographical sketch of Àngel Guimerà" delivered by Cabré at the Institut d'Estudis Catalans, he comments on the relations between them. With the help of an unpublished text by Josep M. de Sagarra, he reviews the biography, works and transcendence of Guimerà. When Cabré talks about authors who have had an impact on him, in *Què pensa Jaume Cabré* or in *Les incerteses*, Guimerà is always there. Thus we trace Guimerà's footprint in the work of Cabré and we review some traits held in common: both are writers with a commitment to the Catalan language and culture, both were members of the IEC and both stand out as writers of internationally recognized works of excellence.

Keywords: Jaume Cabré, Àngel Guimerà